

De eerste sociale verzekering

Machiniefabriek Gebr. Stork & Co stelde in 1887 een regeling in voor arbeidsongeschiktheid, onder andere voor ketelmakers die doof raakten bij het slaan van klinknagels in holle ketels (foto: Fotocollectie Stork, Historisch Centrum Overijssel, © HCO)

In de negentiende eeuw hadden arbeiders die door nalatigheid van hun werkgever invalide raakten formeel recht op een schadevergoeding. Formeel, want in de praktijk kwam het maar weinig tot uitkering, bijvoorbeeld omdat de werkgever het liet aankomen op een proces en de arbeider de proceskosten niet kon betalen. Pas tegen het einde van de eeuw ondernam de Nederlandse overheid pogingen om te komen tot een wettelijke regeling. In 1898 presen-

teerde minister Lely van Waterstaat, Handel en Nijverheid een wetsontwerp voor een ongevallenverzekering. De premie daarvoor moest worden opgebracht door de werkgevers. De regeling gold alleen voor bedrijven waar gevaarlijk werk werd verricht. Een arbeider die een bedrijfsongeluk kreeg, had recht op vergoeding van de kosten van geneeskundige hulp en maximaal 70 procent van zijn laatsteverdiende loon. Voorwaarde was wel, dat het ongeluk niet het gevolg was van nalatigheid

van de arbeider zelf.

Het wetsontwerp van Lely stuitte op fel verzet van de grote werkgevers uit die tijd. Onder aanvoering van Dirk Willem Stork van de firmant van de Hengelose Machinefabriek Gebr. Stork & Co en de Delftse fabrikant Jacobus Cornelis van Marken bestookten zij het parlement met adressen.

Sociale werkgevers

Dat het verzet werd georganiseerd door uitgerekend Stork en Van Marken was opvallend. Beiden stonden bekend als zeer vooruitstrevende en sociale werkgevers en beiden kenden in hun eigen bedrijf een regeling voor uitkering bij invaliditeit die een stuk generieuzer was dan het wetsontwerp. Bij Stork kwam het nog wel eens voor dat arbeiders oogkwetsuren opliepen door wegspringende metaaldeeltjes. Ketelmakers raakten doof bij het slaan van klinknagels in holle ketels. In 1887 stelde Stork daarom een regeling in waarbij een arbeider na een ongeluk maximaal een jaar volledig loon kreeg doorbetaald. Bij blijvende invaliditeit kon hij rekenen

op een bedrag van tot 500 keer het dagloon. Stork c.s. hadden dan ook geen enkele moeite met een verplichte ongevallenverzekering. Ze verzetten zich vooral tegen de verplichting, het risico onder te brengen bij de Rijksverzekeringsbank, in hun ogen een bureaucratische en inefficiënte oplossing. Ze wilden zelf kunnen kiezen hoe en bij wie ze het risico verzekerden. Ook vreesden dat een afstandelijke regeling ten koste zou gaan van de reïntegratie. Bij Stork spoorde men werknemers met "zacht dwang" aan om ander, lichter werk te gaan doen. Soms werden arbeiders omgeschoold. Eén arbeider die een arm was kwijtgeraakt heeft zo zelfs, nadat hij op kantoor was tewerkgesteld, carrière gemaakt.

Demonstratie

De werknemers hielden zich aanvankelijk afzijdig. Maar in april 1900 brachten de vakbeweging en de SDAP 7.000 mensen op de been om te demonstreren vóór het wetsontwerp. Toch misten de werknemers de slagkracht van de grote werkgevers. Nadat de Eerste Kamer in juli 1900 het wetsvoorstel had verworpen, kwam Lely met een ander voorstel, dat voor een belangrijk deel tegemoet kwam aan de bezwaren van de werkgevers. Zij mochten zelf bepalen waar zij het risico onderbrachten. De staat zou overigens wel bepalen of er recht op uitkering bestond. Een jaar later werd de Ongevallenwet aangenomen en was de eerste wettelijke sociale verzekering een feit. Ondertussen had de actie tegen de Ongevallenwet onder werkgevers wel wat in beweging gebracht. Zij realiseerden zich dat ze zich beter moesten organiseren om invloed te kunnen hebben op de politiek. In oktober 1900 kwamen 52 ondernemers bijeen in gebouw 'De Beurs' in Hengelo. Onder hen de grootste werkgevers in Nederland. Tijdens die bijeenkomst besloten de aanwezigen tot de oprichting van de Vereniging van Nederlandsche Werkgevers (VNW); een rechtstreekse voorloper van VNO-NCW. Stork werd voorzitter. (Peter Boorsma) *

Vroeger...

De Ongevallenwet van 1901 regelde de eerste van een reeks sociale verzekeringen. De wet kwam, zoals nog steeds vaak het geval is met sociale wetgeving, maar moeizaam tot stand. Vooral werkgevers verzetten zich hevig; het leidde zelfs tot het ontstaan van de eerste algemene werkgeversvereniging.